

CBX

Losbaar naast lofbaar tinwerk als vereiste voor de meesterproef, of de geschiedenis van een verkeerde lezing uit het jaar 1750.

Het Woordenboek der Nederlandsche Taal geeft als eerste betekenis van het woord lofbaar 'prijsenswaardig' en als tweede 'goed, deugdelijk', het laatste in het bijzonder van zaken, die aan een keuring onderhevig zijn, wat overeenkomt met het woord 'loffelijk!

Daarbij wordt verwezen naar het woord losbaar, dat voorkomt in de Haarlemse ordonnantie op de tinnegieters van 9 september 1750. Daarin komt het voor in de verbinding losbare vormen en losbare stukken tinwerk. Alz omschrijving vindt men: 'los gemaakt kunnende worden!

Zich terecht baserende op het gezag van deze hoogste autoriteit op het gebied van de Nederlandse taal, gaf de heer Dubbe in de tweede druk van zijn onvolprezen standaardwerk "Tin en Tinnegieters in Nederland" dan ook als uitleg, dat het werkstuk na het gieten uit de vorm verwijderd moest kunnen worden (1). Ook verordeningen van andere Hollandse steden als Den Haag, Leiden en Amsterdam zouden deze lezing ondersteunen (2).

Deze uitleg was niet geheel bevredigend tegenover het in vele andere steden, o.a. Rotterdam gebruikelijke 'lofbaar' (3). Immers, het proefstuk zal aan hogere eisen te hebben moeten voldoen dan alleen die van uitneembaarheid, die op zichzelf weinig zegt.

J. de Jong gebruikt in zijn studie over de Amsterdamse tinnegieters (4) in de weergaven van het eerste artikel van de ordonnantie van 1533 tweemaal losbaar, terwijl zowel het handschrift ~~was~~ van het keurboek als het derde deel van de Handvesten etc. van Amsterdam, uitgegeven in 1768 lofbaar spellen.

Van de Haagse verordening van 22 mei 1719 bleek in het Gemeentearchief geen tekst aanwezig te zijn, maar de beheerders wisten een in 1751 door dekan en hoofdlieden van het tinnegietersgilde ondertekende copie, berustend in de Koninklijke Bibliotheek, in handen te krijgen. Hierin komt vier maal de term 'een lofbaer stuk' voor als eis voor de grootwerkers, de kleinwerkers, de kannedekkers en de lepelmakers.

In Leiden stelde men in 1733 een ordonnantie van 25 artikelen op, waarbij men gebruik maakte van de bepalingen van andere steden als Rotterdam, Delft, Den Haag en Amsterdam (5). Artikel 12 hiervan bevat tweemaal het woord lofbaar, waar kennelijk eerst losbaar had gestaan, dat door de schrijver is gecorrigeerd.

Maar als onverdachte bron bleef de Haarlemse keur van 9 september 1750, zowel in het gedrukte exemplaar, als in de verzameling van A.J. Enschede uitgegeven in 1866-1867, de lezing losbaar ondersteunen (6). Bij onderzoek in het gemeentearchief aldaar bleek de bundel Gilden 274 behalve allerlei belangrijke documenten uit andere Hollandse steden, een niet gedateerd handschrift uit de achttiende eeuw te bevatten, dat ^{de} het originele ^{tekst} ~~exemplaar~~ van deze ~~ordonnantie~~ slechts hier en daar gewijzigde ordonnantie inhield. De schrijver hiervan bleek niet altijd verschil te maken tussen de letters f en s, wat waakzaamheid van de drukker vereiste. Hoewel de verdubbeling van de f in loffbaer de letter s duidelijk uitsloot, maakte hij er losbaer van. Weliswaar gebeurde het meer, dat er in officiële publicaties fouten werden gemaakt en in zulke gevallen, vooral als het belastingen betrof, spoedig correcties volgden. Hier gebeurde het niet; de reden kan zijn, dat het niet zo'n belangrijk Haarlems gilde betrof of dat het geringe aantal Haarlemse tinnegieters uiteraard wel wist, wat hiermede werd bedoeld.

De verantwoordelijke samenstellers van het Woordenboek hebben zich steeds op ge-